

Belge Sağlayan Kuruluşlar: YÖK Dokümantasyon Merkezi ve BLDSC

Doç. Dr. Nilüfer TUNCER (x)

Dünyada büyük bir hızla ve katlanarak artan bilgiyi kontrol altına alabilmek için insanoğlu büyük çaba sarfetmiştir ve halen de bu çabalar sürdürülmektedir. Son 20 yılda, özellikle gelişmiş ülkelerde, çeşitli alanlarda bilgi bankaları kurularak, bilgisayarlar aracılığıyla bilgiye en kısa zamanda ve en hızlı biçimde erişim sağlanmıştır. Ancak, erişilen bilginin istenen yararları sağlayabilmesi için belgeye de erişim önemlidir; hattâ, belge hakkındaki bilgi, belgeye erişilmedikçe çoğu zaman anlamsız kalmaktadır diyebiliriz.

Bugün dünyada yayınlanan tüm yayınları toplayabilecek hiçbir kuruluş, hiçbir ülke yoktur. Gerek yayın sayısının çokluğu, gerekse yayın fiyatları, herhangi bir kurumun böyle bir işlevi gerçekleştirmesini mümkün kılmamaktadır. Bu bakımdan bazı ülkelerde birtakım kuruluşlar, belirli türde belge toplamayı üstlenmiş veya görevlendirilmişlerdir. Burada ele alacağımız iki kurum da, bu bakımdan benzerlik gösteren, belge sağlayan merkezlerdir. İngiliz milli kütüphanesi British Library'nin bir birimi olan Document Supply Center* hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde çalışan bir kuruluş; Yükseköğretim Kurulu'na bağlı olarak kurulmuş olan Uluslararası Bilgi Tarama ve Dokümantasyon Merkezi** ise henüz sadece ulusal düzeyde hizmet veren bir kuruluştur. Bu yazıda, her iki kuruluşun tanıtımı yapılarak, benzer ve farklı yönleri üzerinde durulacaktır.

BRITISH LIBRARY DOCUMENT SUPPLY CENTRE

«Dünyanın en büyük belge sağlama merkezi»⁽¹⁾ ünvanını taşıyan DSC, gerek kendi ülkesinin, gerekse ülkemizin de dahil olduğu pek çok ülkenin sıklıkla kullandığı bir kuruluştur. 1986/87 yılı istatistiklerine göre, bu yıl içinde gelen 3.155.000 isteğin, 741.900 ü İngiltere dışındaki ülkelere aittir.⁽²⁾

«National Lending Library for Science and Technology» olarak 1961 de kurulmuş olan ve geçen yıl 25. kuruluş yıldönümünü kutlayan bu değişik «kütüphane», 1973 te İngiltere'de yapılan yeni bir düzenlemeyle British Library'nin üç ana biriminden biri olan «Science Technology and Industry Division» a, belge sağlayan kuruluş olarak bağlanmıştır. (Diğer iki ana bi-

(x) Yükseköğretim Kurulu Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Başkanı ve Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Öğretim Üyesi.

* Bundan böyle DSC olarak anılacaktır.

** Bundan böyle YÖK Dokümantasyon Merkezi olarak anılacaktır.

1. British Library: Structure and Functions (Broşür 3.

2. British Library. Document Supply Centre. Facts and Figures, April, 1987, 2.

rim: Humanities and Social Sciences Division ile Bibliographic Services' dir.)⁽³⁾ British Library'e bağlı bütün birimlerin Londra'da yer almasına karşın, DSC York yakınlarında Boston Spa'da, 24 hektarlık bir arazi üzerinde kurulmuş bir sitedir. Normal kütüphane fonksiyonlarına benzer fonksiyonları, hâttâ bir okuma salonunun bulunmasına rağmen, DSC yapısı itibariyle çok değişik bir kuruluştur. Ana amacı ödünç verme olduğundan ve posta, teleks, telefaks ve bilgisayar yoluyla günde ortalama 12.000 isteği karşıladığından, işlemlerini de en basite indirgemiş ve bu yönde bazı ilkeler oluşturmuştur. Bunlar.⁽⁴⁾

- 1 — Merkez depodan mümkün olduğu kadar çok ödünç vermek,
- 2 — Koleksiyonun basit olarak düzenlenmesi,
- 3 — Minimum kontrolü gerektiren sistemler kurmak,
- 4 — Minimum hesaplamayı gerektiren sistemler kurmak,
- 5 — Sadece gereken durumlarda kayıt tutmaktır.

DSC'nin genel amacı doküman toplamak ve bunları gerek İngiltere'de, gerekse diğer bütün ülkelerde kullanıma sunmaktır. Özel amacı, diğer kütüphanelerin koleksiyonlarını desteklemektir, ki bunu da fotokopi ve ödünç verme yollarıyla yapmaktadır.

DSC'nin büyüklüğü hakkında bir fikir edinebilmek için bazı rakamlara gözatmakta yarar vardır:

146 km. raf uzunluğuna sahip Merkez'de 197.000 adet değişik süreli yayın (bunun 53.000'i güncel abonelerdir), 2.665.000 monoğraf, 2.880.000 mikroform üzerinde rapor, 450.000 tez, 220.000 konferans bildirileri, 700.000 in üzerinde çeviri eser (Rusça'dan olanlar dahil) 100.000 e yakın müzik eseri (notalar) bulunmaktadır. Toplam olarak 4,5 milyon kitap ve süreli yayın ile 3 milyonun üzerinde mikroform şeklinde doküman bulunmaktadır. Bu büyük yayın toplama kuruluşunda 750 eleman çalışmakta olup, yıllık harcaması £ 15.000.000 (yaklaşık 33,5 milyar TL.) dir.⁽⁵⁾

DSC'nin topladığı yayınları sıralayacak olursak:

- 1 — Konu ve dil sınırlaması olmaksızın süreli yayınlar
- 2 — İngilizce monograflar (1980 yılından itibaren toplanmağa başlanmıştır.)
- 3 — Diğer dillerdeki (özellikle Rusça) monograflar
- 4 — 90 dan fazla ülkeden sağlanan raporlar
- 5 — Bütün konulardaki konferans bildirileri
- 6 — İngiltere'nin ve önemli uluslararası kuruluşların resmi yayınları. Diğer ülkelerin yayınları istek oldukça satın alınmaktadır.

3. Systems and Procedures at Boston Spa, 1. (Teksir)

4. a.g.e.

5. British Library. Document Supply Centre. Facts and Figures, April 1987, 1-3.

7 — İngiltere'de yapılan tezler

8 — Müzik notaları

Bu kategoriler arasında çocuk kitapları, romanlar ve önemsiz yayınlarla, kitap-dışı materyel yoktur. Dünyanın her tarafından gelen isteklerin % 89 u DSC'nin kendi koleksiyonundan karşılanmaktadır.⁽⁶⁾ Geri kalanlar için destek kütüphaneleri (17 büyük kütüphane ve 60 özel koleksiyonlu merkezler) veya gerekirse ülke dışındaki belge sağlayan merkezler ile kütüphanelere başvurulmaktadır.

ÖDÜNC VERME VE FOTOKOPI İŞLEMLERİ :

DSC'ye gelen bir istek, doğru depodaki raflara gider. 1973 ten sonra yayınlanmış monograflar yayın adına göre alfabetik olarak düzenlenmiştir. Süreli yayınlar da:

a) Kiril alfabesi dışında bütün yayınlar

b) İngilizce çevirileriyle birlikte Kiril alfabesiyle basılı olanlar şeklinde alfabetik olarak düzenlenmiştir. 1976 öncesi yayınlar ayrı bir binada toplanmıştır. Klâsik anlamda sınıflandırma yapılmamıştır.

İstek yapılmadan önce üyelik için başvurmak gerekmektedir. Halen üyelerin toplam sayısı 13.519 dur.⁽⁷⁾ Üye olduktan sonra, ödünç isteme ve fotokopi isteme formlarını satın almak gerekmektedir. Çünkü isteklerin mutlaka bu özel formlar ile yapılması lâzımdır. 20 adetlik defterler halinde satılan formların fiyatları, ödünç isteme için £ 158, fotokopi defter ve kuponları için £ 79 dur. Yani, 10 sayfalık bir fotokopinin bedeli olan £ 3,95, Türk parasına çevrildiğinde ortalama 9.000 liraya gelmektedir.

İstek formları A, B, C olarak üç kopyadır. A kopyası istekte bulunan kütüphanelerde kalır. Diğer iki kopya DSC'ye geldiğinde, materyel rafta bulunursa B kopyasındaki adres ve ödünç verme pusulası çıkarılıp, materyelle birlikte ödünç verme kısmına gönderilir. Geri kalan kısımlar bir plastik zarf içinde ödünç alınan materyelin yerine konur. Böylece raflar sadece mevcudu değil, aynı zamanda ödünç verme ile ilgili kayıtları da gösterir. Ödünç alma 3 hafta olup, başka bir istek gelmemişse otomatik olarak bir 3 hafta daha uzatılır. Plastik zarfların arka kısmı renklidir. 5 değişik renkteki zarflarla materyelin ne zaman geleceği saptanır. Ayrıca ödünç verilen materyelin üzerine tutturulan renkli etiketlerle hangi depoya ait olduğu belirtilir; materyel geri geldiğinde yeri kolayca bulunur; rafa yerleştirilir; plastik zarftaki formlar imha edilir. 6 haftada bir yapılan kontrollerde, rengi birbirine uymayan plastik zarflardaki materyelin gecikmiş olduğu saptanır ve gereken hatırlatma yapılır.⁽⁸⁾

Dergilerdeki makale istekleri tercihan fotokopi yoluyla karşılanır. Fotokopisi çekilecek materyel istek formunun B kopyasıyla gönderilir, C kopyası

6. «Annual Report 1986-87» British Library. Document Supply Centre. Newsletter, no. 12 (July) 1987, 2.

7. Facts and Figures, 2.

8. Systems and Procedures .., 2.

materyelin yerine plastik zarf içinde olarak konur. Fotokopi makineleri depoların içinde yer aldığından, işlemi biten materyel kısa zamanda yerine yerleşir. B kopyasındaki adres kısmı fotokopinin içine konduğu zarfa yapıştırılarak isteyen kütüphaneye gönderilir. Böylece, isteklerin büyük kısmı 48 saat içerisinde karşlanır.

Mikroform türündeki isteklere gelince: Mikrofilmlerin ya orijinali ödünç verilir veya kopyası çekilir. Bazan fotokopi de yapılır. Mikrofişlerin ise Diazo kopyaları yapıp, gönderilir. Mikrofiş koleksiyonunda NTIS, INIS, NASA, U.S. Department of Energy, University Microfilms, British Reports and Thesis gibi kuruluşların tüm yayınları bulunmaktadır. Haftada 4000 istek cevaplandırılmaktadır. (9)

İSTEK YOLLARI

Gerek ödünç alınacak materyel, gerekse fotokopi için istekler çeşitli yollarla DSC'ye ulaştırılır.

Normal postanın dışında en çok kullanılan şekil telekstir. Telefon hatına bağlı bilgisayarla yapılan isteklerle (ART - Tel: Automated Request Transmission via Telephone) birlikte, tüm isteklerin % 35 ini oluşturmaktadırlar. Ayrıca, bilgi bankası merkezlerinden (DIALOG, ESA, SDC ve BLAISE-LINE) de otomatik olarak istek yapılabilir. Ülke dışından gelen otomatik isteklerin % 42 si artık bu yolla yapılmaktadır. (10) Bundan başka DOCLINE adlı özel bir bilgi ağı vardır ki, İskandinav ülkeleri, ABD'deki National Library of Medicine ve Center for Research Libraries tarafından kullanılmaktadır.

Acil istekler için son yıllarda geliştirilmiş olan «Urgent Action Service» ise, İngiltere ve uluslararası olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. İngiltere'de telefonla gelen istekler, hemen işleme konup materyel posta, ya da telefaksyla gönderilmekte, bazan da özel kurye kullanılmaktadır. Bu hizmetler için ekstra formlar göndermek gerekmektedir. Haftada 400 kadar istek cevaplandırılmaktadır. Uluslararası istekler için üç telefaks makinesi ayrılmıştır. Cevap da telefaksyla gönderilir; bunun için önceden bir miktar form gönderip depozit hesabı açtırmak gereklidir. (11)

DSC'nin Koleksiyonunda Bulunamayan İstekler

İstek için form doldururken, formdaki boş kutucuk x, y veya z harflerinden biriyle işaretlenirse, DSC'nin koleksiyonunda bulunmayan bir yayın, destek kütüphanelerinden aranmaya devam edilir. x : DSC'deki yayınları, y : İngiltere'deki destek kütüphanelerini, z : İngiltere dışındaki kaynak kütüphanelerini belirtmektedir. Hiçbir işaret konmadığı takdirde, istek x olarak kabul edilir. (12)

Sürekli yayınlar, eski ve yeni abonelerle 197.000 iken destek kütüphanelerindeki dergiler ile bu sayı 343.000'e çıkmaktadır. Monograflar için **Union**

9. İlgili birim sorumlusuyla 28.11.1987 de yapılmış olan görüşme.

10. «Automated Request Transmission», Newsletter no. 12 (July) 1987, 2.

11. Systems and Procedures..., 4.

12. a.g.e., 5.

Catalogue of Books (UCB) kullanılmakta, ayrıca bibliyografyalar, kütüphane katalogları, BLAISE ve diğer veri tabanları ve Birleştirilmiş Bölge ISBN listeleri kontrol edilmektedir. İstenen materyelin nerede bulunduğu saptandığında, ya durum istek sahibine bildirilmekte, veya (İngiltere için) materyel destek kütüphanesinden doğrudan doğruya istekte bulunan kütüphaneye ödünç verilmektedir.

DSC'nin ödünç verme ve fotokopi dışındaki diğer bazı hizmetleri de şunlardır :

B) Okuma Salonu

DSC'deki küçük koleksiyonlu okuma odası, sınırlı bir hizmet sunmaktadır. Daha çok müracaat niteliğindeki eserler ve süreli yayınlar bulunmaktadır. Ayrıca müzik dinleme imkanları vardır.

C) İçindekiler Sayfası Hizmeti

Abone olunarak sağlanan bu hizmet için her yayına yılda £ 11.50 ödenek gerekmektedir. Ödünç verme ve fotokopi hizmetlerinden farklı olarak, burada kişilere de hizmet sunulabilmektedir. Belli dergiler için başvuran kişi veya kuruluşlara, istedikleri dergilerin «İçindekiler» sayfasının fotokopileri düzenli olarak gönderilmektedir. «Current Contents» ten farkı, kişi veya kuruluşun özel isteklerine göre düzenlenebilmesidir. Bu hizmet Süreli Yayınlar Bölümü'nce verilmektedir.

D) Kullanıcı Hizmetleri (User Services)

Kullanıcılardan veya potansiyel kullanıcılardan gelen soru ve istekleri cevaplamak üzere kurulmuş olan bu bölümde tanıtıcı el kitapları ve rehberler de hazırlanmaktadır. Ülke içinden ve dışından gelen çok sayıda kişi ve gruplara DSC tanıtılmaktadır.

E) Bağış ve Değişim

Çeşitli kütüphanelerin bağışladığı yayınları toplayan Merkez, bunları, ya kendi koleksiyonunu tamamlamakta, veya diğer kütüphanelere sunmakta kullanmaktadır. 1986/87 de 77.700 adet materyel diğer kütüphanelere verilmek üzere listelenmiş, bunun ortalama yarısı dağıtılmıştır.⁽¹³⁾

F) Yayınlar

Bugüne kadar 100 e yakın monograf ve süreli yayın çıkaran DSC'nin en önemli yayınları arasında şunlar da vardır :

Current Serials Received: Yıllık olup, her konuda Merkez'e gelen yayınlar hakkında bilgi vermektedir. 1987 basımında 72.000 süreli yayın yer almaktadır. Fiyatı: £ 40⁽¹⁴⁾ dir.

13. Facts and Figures 3.

14. Current Serials Received, April 1988 (Broşür)

KIST: Keyword Index to Serial Titles:

DSC ve destek kütüphanelerde bulunan 197.000 süreli yayın hakkında bilgi vermektedir. Yayın adındaki önemli kelimelere göre düzenlenmiştir. Üç aylık olan bu yayının yıllık abonesi £ 204 tür. Mikrofiş olarak çıkmaktadır. (15)

BOOKS AT BOSTON SPA: 1980 ve daha sonraki yıllarda Batı dillerinde yayınlanmış 250.000 kitap hakkında bilgi vermektedir. Her ay 5000 kitap eklenmekte olan bu süreli yayına abone olmak gerekmektedir. (£ 380) Mikrofiş şeklindedir; iki ayda bir toplu fişler gönderilmektedir. Ayrıca British Library'nin çevrim-içi hizmeti olan BLAISE-LINE'dan da yararlanabilmektedir. (16)

CURRENT RESEARCH IN BRITAIN: 4 ciltlik bu eserde, İngiltere'de fizik, biyoloji, sosyal bilimler ve beşeri bilimler alanlarında yürütülmekte olan 60.000 nin üzerinde araştırma projesi hakkında bilgi verilmektedir. Üçüncü basımı 1987 de çıkmıştır. Fiyatı £ 155 dir. (17)

INDEX OF CONFERENCE PROCEEDINGS RECEIVED: 1960'dan bu yana her konudaki ve her dildeki konferans bildirimlerini toplayan Merkez'in bu yayınında 220.000 in üzerinde konferans hakkında bilgi vardır. Aylık olan bu yayının toplu ciltleri de bulmaktadır. Aylık olan kısmının abone fiyatı £ 66 dir. 1964-81 kümülasyonu mikrofiş olarak da vardır. Ayrıca BLAISE-LINE yardımıyla çevrim-içi olarak **Conference Proceedings Index'e** ulaşmak mümkündür. (18)

BRITISH REPORTS, TRANSLATIONS AND THESES (BRTT): Grt literatür olarak adlandırılan yarı-yayınlanmış kabul edilen rapor tez ve çevirileri saptamak amacıyla hazırlanmış bir yayındır. İngiltere ve İrlanda Cumhuriyeti'nde çeşitli kamu ve özel kesimde üretilmiş raporları, 1970 den sonra İngiliz üniversitelerinde kabul edilmiş olan doktora tezlerini ve yayınlanmış çevirileri kapsamaktadır. DSC, SIGLE (System for Information on Grey Literature in Europe) veri tabanına önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. Mikrofiş şeklinde olan bu yayının üç aylık toplu indeksleri vardır. Fiyatı £ 63 dir. (19)

JOURNALS IN TRANSLATION: İki 1976 da yayınlanmış olan bu rehber, tamamen veya kısmen çevirileri yapılan 1000 den fazla dergiyi kapsamaktadır. Hollanda'daki Translations Centre Delft ile ortaklaşa çıkarılmaktadır. Yayının nerede bulunduğu belirtilmektedir. 1988 de yayınlanan 4. basımının fiyatı £ 44 tür. (20)

G) ADONIS Projesi:

ADONIS, 219 bio-medikal dergiyle başlanan bir kompakt disk projesidir. Excerpta Medica'nın taradığı bu dergilerin içindeki makaleler, makina

15. Keyword Index to Serial Titles (Broşür)

16. Books at Boston Spa, (Broşür)

17. CRB, Current Research in Britain (Broşür)

18. Index of Conference Proceedings Received (Broşür)

19. British Reports, Translations and Theses, 1988. (Broşür)

20. British Library Document Supply Center. Journals in Translation. 4th ed. 1988. (Broşür)

ile okunabilir formda İngiltere'ye gönderilmekte ve burada her hafta kompakt disk halinde yayınlanmaktadır. Bu diskler Avrupa, Birleşik Amerika, Meksika, Avustralya ve Japonya'daki belli başlı doküman merkezlerine gönderilmektedir. 1987 - 88 yıllarında işlerliği denenecek olan bu projenin amacı, yeni teknoloji ile istekleri daha ucuza ve daha az işgücü gerektirecek şekilde çözümlenmektedir. 1989 da, 100 veya daha fazla disk taşıyabilen otomatik disk-işleticilerin piyasaya çıkması beklenmektedir. (21)

H) Seminer ve Kurslar:

DSC'de ülke içindeki kuruluşlara veya ülke dışından gelen gruplara seminer ve kurslar düzenlenmektedir. 1985/86 da 100 kuruluş için 11 seminer düzenlenmiştir. (22)

I) Tıp Enformasyon Hizmeti:

DSC'de sadece tıp alanında güncel duyuru ve seçimli duyuru veya istenen bir konuda bilgisayarla çeşitli bilgi bankalarından tarama yapılmaktadır. 1986 da 500 konu taraması yapılmış ve 76 SDI hizmeti verilmiştir. (23) DSC aynı zamanda MEDLINE bilgi bankasına, İngiliz tıp yayınlarını indeksliyerek katkıda bulunmaktadır.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU ULUSLARARASI BİLGİ TARAMA VE DOKÜMANTASYON MERKEZİ

124 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (24) ile teşkilatlanan Yükseköğretim Kurulu'nda, bir dokümantasyon merkezi kurma çabaları 1983 Mart'ında başlamıştır. Genel amacı Türkiye'deki bilimsel çalışmalarını desteklemek olan Merkez'in özel amacı üniversiteler ile diğer kamu ve özel sektör kuruluşlarındaki araştırma yapan kişilere yardımcı olmak, ayrıca kütüphanelere doküman sağlamaktır. (25) 26 Aralık 1984 te, yeni binasında hizmete resmen açılan Merkez'de bugün, büyük çoğunluğu dergi olmak üzere 13.520 değişik yayın bulunmaktadır. (26) Merkez'de 13 ü kütüphaneci 34 personel çalışmaktadır. Ayrıca kısmi statüde çalışan 10 stajyer öğrenci vardır. Merkez yaklaşık 9.000 m² lik bir alanda hizmet vermektedir. Koleksiyon sayısı cilt olarak 100 binin üzerindedir.

Merkez'in hizmetlerini şöyle toplamak mümkündür:

21. ADONIS: The Facts (Broşür)
22. "Visits and Courses", British Library Document Supply Centre, Newsletter No. 12 (July) 1987, 3.
23. a.g.e.
24. 124 Sayılı Yükseköğretim Üst Kuruluşları ile Yükseköğretim Kurumlarının İdari Teşkilatı Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname (7.10.1983), T.C. Resmi Gazete 18228, 21 Kasım 1983.
25. N. Tuncer, "Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi" Yükseköğretim Bülteni, c. 1, sayı 1, 1986, 33.
26. Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı. 1987 Yılı Raporu. (Metin daktilodur)

A) Dergi/Fotokopi Hizmeti:

Bugün onbini aşkın dergi türüyle Merkez, hem Türkiye'nin, hem de Orta-Doğu ülkelerinin en büyük dergi koleksiyonuna sahiptir. % 96 sı yabancı yayınlardan oluşan bu koleksiyonda, her konuda ve her dilde önemli bilimsel yayınlar yer almaktadır. Dergiler, iki türlü hizmete sunulmaktadır. a) Dergi Salonu ve depolarda bizzat okuyucunun kullanımına sunulmuş ve b) Fotokopi yoluyla. 1985 te hizmete giren Fotokopi Servisi, geometrik dizi şeklinde büyüme gösteren artış karşısında oldukça zorlanmaktadır. 1985 e göre artış % 239 olup, 1987 sonunda 486.702 ye ulaşmıştır.⁽²⁷⁾ Makinelerin 4 e çıkarılması da yetersiz kalmıştır. 1988 de 2 adet yeni fotokopi makinesi satın alınacaktır. Yılda ortalama 80 bini aşkın fotokopi isteğinin % 73 ü posta, % 27 si bizzat gelen okuyucu tarafından, belirli bir form doldurularak yapılmaktadır.

Dergiler a) Yabancı Dilde b) Türkçe olarak gruplandırıldıktan sonra raflarda tamamen alfabetik bir düzende sıralanmıştır. Dergi salonunda son sayılar yer alırken, depo katları da üçer yıllık bölümlere ayrılmıştır. Ciltleme, sık sık fotokopi çekildiğinden, gereksiz görülmüştür. Dergi Salonu ve depo katlarını kullanan okuyucu sayısı da 1985 e göre % 138 artmış olup, 1987 de 8.350'ye ulaşmıştır.⁽²⁸⁾

B) Literatür Tarama Hizmeti:

Merkez'in hizmete açılmasıyla birlikte, isteyen araştırmacılara çevrim-içi literatür tarama hizmeti verilmeğe başlanmıştır. Halen DIALOG bilgi merkezine telefon hattı ve uydu kanalıyla bağlı olan Dokümantasyon Merkezi, PTT ile 1988 de yaptığı yeni bir anlaşma ile Avrupa ve Amerika'daki diğer bilgi merkezlerine de bağlanacaktır. Tarama için araştırmacının bir form doldurması gerekmektedir. Bu formda, araştırmacının kendisiyle ilgili bilgilerin yanısıra, yapacağı araştırmayı kısaca anlatması ve konuyu belirten anahtar kelimeleri vermesi istenmektedir. Formlar posta, telefaks veya bizzat gelecek Merkez'e ulaştırılmaktadır. Araştırmacının verdiği anahtar kelimeler, önce uzman kütüphaneciler tarafından ilgili veri tabanının «thesaurus»larından kontrol edilerek geçerlilikleri saptanmaktadır. Bundan sonra 300 ü aşkın bilgi bankası olan DIALOG'dan konu ile ilgili veri tabanı bulunmakta ve anahtar kelimelere göre tarama yapılmaktadır. Elde edilen literatür listesi, koleksiyonla karşılaştırılarak, Merkez'de bulunan yayınların fotokopisi çekildikten sonra, bir mektup eşliğinde araştırmacıya gönderilmektedir. Mektupta araştırmacıya, yapılmış olan tarama hakkındaki görüşü sorulmakta, gelen cevaba göre taramadaki isabet değerlendirilmektedir. Koleksiyonda bulunmayan yayınlar, eldeki üniversite kütüphanelerine ait süreli yayın listelerinden kontrol edilerek, yayın bulunduğu takdirde literatür listesine nerede olduğu işaretlenmekte, okuyucu yönlendirilmektedir. % 84 oranında üniversite öğretim elemanlarınca kullanılan tarama hizmetlerinden, % 12 kamu kesimi, % 4 de özel sektör yararlanmaktadır. Yapılan tarama sayısı 1985 te 3.313 iken 1987 de 4980 e çıkarak % 50 ye yakın bir artış göstermiştir.⁽²⁹⁾

27. Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı, 1985, 1986 ve 1987 Yılı Raporları (Metin daktilodur.)

28. a.g.e.

29. a.g.e.

C) Müracaat Hizmeti:

Dokümantasyon Merkezi'nin 4. katında ayrı bir salonda ansiklopedi, sözlük, rehber, atlas vb. müracaat kaynaklarının yanında, hemen her konudaki önemli indeks, abstrakt ve bibliyografyalar yer almıştır. En sık kullanılan kaynaklar arasında olan **Citation Index**'lerle **Chemical Abstracts**, ilk sayılarından itibaren vardır. Ayrıca, eğitim konusunda çok önemli bir doküman kaynağı olan **ERIC** mikrofişlerinden 112.200 adet mevcuttur. Bu mikrofişler için bir okuyucu/basıcı mevcuttur.

Devamlı açık bulundurulan bu salonda, görevli bir kütüphaneci soruları cevaplandırmakta, kaynak kullanmada okuyucuya yardımcı olmaktadır.

D) Tezler:

Merkez, doküman sayısını ve çeşidini arttırmak üzere girişimde bulunmuş olup, 1987 Temmuz'undan itibaren üniversitelerde yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerini toplamağa başlamıştır. 6 ayda gelen tez sayısı 2403 olup, bu sayı hızla artmaktadır. 1988 yılında tezler, Merkez'de bulunan büyük bellekli mikrobilgisayara yüklenecektir.

E) Kitaplar:

Dokümantasyon Merkezi esasında kitap türünü kapsamı dışında bırakmıştır. Ancak müracaat eserleri ve seri nitelikli eserler satın alınmaktadır. Ayrıca, 2547 sayılı kanun gereği üniversitelerde yayınlanan eserlerden Merkez'e gönderilen beşer kopya, aksesyon numarası verilerek ve katalog kartı çıkarılarak saklanmak üzere depoya kaldırılmaktadır. Kuşkusuz çok gerektiğinde yararlanması için okuyucuya verilecektir.

F) Seminerler:

Her yıl Eylül ayında Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'yle ortaklaşa olarak, özellikle üniversite kütüphanecilerine yönelik olmak üzere modern kütüphaneciliğin gereklerine ve gelişmelerine yönelik seminerler düzenlenmektedir. Bugüne kadar «Anglo-Amerikan Kuralları II» ve «Kütüphanelerde Bilgisayar Kullanımı» konulu iki seminer düzenlenmiş olup 100 ü aşkın kütüphaneciye sürekli eğitim verilmiştir.

G) Geleceğe Yönelik Çalışmalar

Merkez, çok kısa bir süre sonra yurtdışındaki merkezlerden fotokopi getirtme işine başlayacaktır.

Kurulduğu sıralarda tamamen otomasyona geçmesi planlanmış olan YÖK Dokümantasyon Merkezi, en önemlisi ekonomik olan bir dizi nedenden ötürü bugüne kadar bu imkâna kavuşamamıştır. Ancak 1987 de YÖK için siparişi yapılmış olan büyük kapasiteli bilgisayarın, 1988 de hizmete sokulmasıyla, Merkez elle yürütmekte olduğu süreli yayınların kayıt, izleme, muhasebe işlemlerini, kataloglamayı, tarama ve fotokopi ile ilgili istatistikleri tutmak gibi çeşitli işleri kısa zamanda gerçekleştirme imkânına kavuşacaktır. En önemlisi, bugün süreli yayınlara ait bir toplu kataloğun

olmamasının yarattığı mahzurun ortadan kalkması olacaktır; çünkü zaten Merkez'in kendi dergileri için gireceği kayıtlara, üniversite kütüphaneleri ve diğer büyük kütüphanelerin süreli yayın koleksiyonlarının eklenmesiyle oluşacak toplu katalog, çevrimiçi olarak, her isteyenin hizmetine sunulabilecektir. Türkiye'nin bilgi ağı şebekesinde YÖK Dokümantasyon Merkezi'ndeki bu toplu katalog önemli bir nodül olacaktır.

YÖK DOKÜMANTASYON MERKEZİ İLE DSC ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLAR

Kuşkusuz YÖK Dokümantasyon Merkezi ile karşılaştırıldığında, 45 kat büyük koleksiyonu, 16 kat fazla personeli ve 17 kat fazla bütçesiyle DSC dev bir kuruluştur. Ancak yine de iki kuruluşun arasında amaç ve hizmetler açısından bazı benzerlikler ve farklar saptamak mümkündür.

DSC, İngiliz Milli Kütüphanesi'nin bir birimi olarak örgütlenirken, Dokümantasyon Merkezi, bir devlet üst kuruluşu olan Yükseköğretim Kurulu'na bağlı bir birim olarak teşkilâtlandırılmıştır. Ancak Merkez'in verdiği hizmetler, YÖK le sınırlı kalmayıp DSC gibi ulusal düzeyde olmaktadır.

Gerek DSC'nin, gerek Dokümantasyon Merkezi'nin amacı genelde bilime hizmettir. DSC, bunu zengin koleksiyonundaki herşeyi ödünç vererek veya fotokopi yoluyla, ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleştirirken, Dokümantasyon Merkezi koleksiyonundaki materyeli fotokopi ve yerinde kullanıma imkân vererek hizmete sunmaktadır. Merkez henüz uluslararası düzeyde faaliyete başlamamıştır.

DSC, kuruluşlar aracılığıyla amacını gerçekleştirirken, YÖK Dokümantasyon Merkezi hem kişilere, hem de kuruluşlara hizmet vermektedir.

Her iki kuruluşta da dergiler ağırlığı oluşturmakta, ancak DSC monograf ve diğer tüm materyelleri de özenle toplamaktadır. Dokümantasyon Merkezi'nde kitap için özel bir toplama politikası ve çabası yoktur. Tezlere de yeni başlanmıştır; raporlar daha sonra ele alınacaktır.

Her iki merkezde basit fakat çalışan bir sistem kullanılmaktadır: Alfa-betik düzen, DSC ayrıca renk unsurunu bir ayırıcı sembol olarak kullanmaktadır. Her iki kurum da dergilerini ciltletmekte yarar görmemişlerdir.

İki merkezde de gelen okuyucular için ayrılmış müracaat salonları vardır. YÖK Dokümantasyon Merkezi 7 bin dergilik büyük okuma salonu, 96 kareli ve 250 kişilik okuma yeriyle, DSC ye göre daha çok kütüphane özellikleri taşımaktadır.

DSC'de hemen her işlemde bilgisayardan büyük ölçüde yararlanılmasına karşın, YÖK Dokümantasyon Merkezi'nde literatür taraması dışında bilgisayara geçilmemiştir.

Her iki Merkez'de bilgisayarlı literatür taraması yapılmaktadır. DSC de bu «Tıp»la sınırlıyken YÖK'te her konuda araştırma yapılmaktadır.

Her iki kurum arasındaki en önemli farklardan biri, DSC'de bütün hizmetlerin paralı olmasına karşılık, Dokümantasyon Merkezi'nde hiçbir hizmet için ücret alınmamasıdır; çünkü Merkez'in prensibi kazanç değil, Türk bilimine katkıda bulunmaktır.